СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Марія Пальчук, Олена Кривчикова, Руслан Антоненко

Аннотация. *Осуществлен анализ современных подходов к оценке учебной деятельности студентов высших учебных заведений. Проанализированы подходы и критерии оценки успеваемости студентов по дисциплине «Физическое воспитание» на основе внедрения балльно-рейтинговых систем. Определены положительные и отрицательные аспекты их в процессе физического воспитания студентов.*
Ключевые слова: *физическое воспитание, студенты, учебная деятельность, рейтинговая оценка.*

Abstract. *Analysis of modern approaches to evaluating educational activity of students of the higher institutions has been made. Approaches to and criteria for evaluating students' success levels in "Physical Education" discipline have been analyzed on the grounds of introduction of point-rating systems. Their positive and negative aspects have been defined in the process of student physical education.*
Keywords: *physical education, students, educational activity, rating estimate.*

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постійне збільшення потоку різноманітної навчальної інформації, надзвичайно напружена розумова діяльність, відсутність вільного часу і прогресуюча з кожним навчальним роком гіподинамія є одними з основних причин зниження показників фізичної роботоздатності і функціонального стану організму студентів. Ситуація ускладнюється тим, що в рейтингу основних життєвих цінностей і факторів успіху фізичне здоров'я займає не перше місце [10]. Саме це спонукає до пошуку нових шляхів організації фізичного виховання, які б сприяли підвищенню мотивації студентської молоді до фізкультурно-спортивної діяльності.

На нашу думку, вирішення зазначеного питання може бути пов'язане з удосконаленням системи контролю навчальних досягнень студентів. Проте, теоретичний і практичний аспекти розгляду й аналізу системи фізичного виховання у вищій школі зазвичай обмежуються питаннями контролю фізичної і функціональної підготовленості студентів [2, 13, 14].

Виникнення нових форм оцінки зазвичай розглядається як спосіб протистояння традиційним формам контролю у вигляді нормативів, що дозволяє оцінити суб'єктивні показники, які визначають ставлення до власного здоров'я, інтерес до фізичної культури.

Аналіз і узагальнення науково-методичної літератури та програмно-нормативних документів організації навчального процесу в провідних вищих навчальних закладах (ВНЗ) зарубіжних країн і вітчизняний досвід здійснення контролю свідчать, що подолання недоліків традиційної системи вимірювання й оцінювання навчальної діяльності студентів можливе через застосування рейтингової оцінки якості засвоєння навчального матеріалу [3].

Мета дослідження – аналіз сучасних підходів до оцінювання навчальної діяльності студентів ВНЗ на основі рейтингового підходу.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення даних наукової літератури та мережі Internet.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз досвіду застосування рейтингового контролю у ВНЗ демонструє його позитивний вплив на підвищення якості управління освітнім процесом: 1) підвищується пізнавальна активність студентів, у тому числі й у позанавчальний час; 2) розширюються можливості для оперативної корекції змісту і методики викладання, для реалізації диференційованого підходу з урахуванням індивідуальних навчальних можливостей студентів; 3) компенсується проблема екзаменаційного стресу, який відчувають студенти у зв'язку з підвищенням об'єктивності оцінювання [5].

Саме тому фізичне виховання студентів має бути організоване за системою модульного навчання з виділенням якісно відмінних модулів. З урахуванням змісту «Навчальної програми з фізичного виховання» для студентів ВНЗ повинні бути виділені теоретичний, методичний та практичний модулі, визначені їх зміст і підібрані відносно кожного елемента змісту свої специфічні засоби, методи, форми організації занять та критерії оцінювання. Рейтинг складається на основі оцінки таких даних: 1) теоретичні знання в галузі фізич-

© Марія Пальчук, Олена Кривчикова, Руслан Антоненко, 2017

ної культури і спорту; 2) методичні знання, вміння і навички організації самостійних занять фізичним вправами й організація спортивного стилю життя; 3) рівень розвитку фізичних якостей, найбільш значущих для обраного виду спорту; 4) рівень володіння технікою і тактикою виконання змагальних вправ; 5) участь у змаганнях (з урахуванням їх масштабу) [3].

На думку Ю. В. Луконіна [8], рейтинг студента з дисципліни «Фізичне виховання» повинен складатися з оцінки викладачем фізичної, спортивно-технічної і професійно-прикладної фізичної підготовленості, відвідування занять, освоєння теоретичних знань і методичних умінь, а також фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності з нарахуванням по кожному з них відповідних рейтинг-балів.

В. І. Кожанов запропонував включити в систему оцінювання якості навчальної діяльності студентів відвідування занять, рейтингову оцінку якості самостійної роботи в семестрі (доповідей, рефератів), участь у спортивних заходах, рейтингову оцінку загальної фізичної підготовленості [7].

Практика показує, що основними недоліками традиційних підходів до контролю є суб'єктивізм, слабка здатність до диференціації, неможливість відобразити якісні характеристики набутих студентами знань, умінь і навичок (складність, професійна значущість), труднощі контролю за самостійною роботою. Подолання їх можливе через застосування рейтингової системи оцінювання. Щодо системи управління освітнім процесом, то рейтинг визначається як сума балів, набрана студентом протягом певного проміжку часу за певних умов, які не змінюються. Визначення рейтингу здійснюється за допомогою рейтингової системи оцінювання, яка являє собою сукупність вимог, методичних вказівок і відповідного математичного апарату, котрий забезпечує обробку інформації за кількісними та якісними показниками індивідуальної навчальної діяльності студентів для присвоєння персонального рейтингу кожного студента з будь-якої навчальної дисципліни, будь-якого виду занять [7].

На основі теоретичного аналізу науково-методичної літератури ученим [7] виділено основні педагогічні умови ефективності застосування педагогічного контролю в управлінні процесом фізичного виховання студентів. До них належать: 1) провідна роль розвиваючої функції контролю відносно решти його функцій; 2) оцінка рівня і динаміки розвитку фізичної культури особистості в цілому і її окремих складових на основі метричної шкали вимірювань; 3) модульний принцип організації фізичного виховання; 4) адекватність змісту контролю стратегічної цільової спрямованості фізичного виховання на формування фізичної культури особистості; 5) інтегрування результатів оцінювання окремих критеріїв з урахуванням їх значущості в розвитку і функціонуванні фізичної культури як цілісної особистісної характеристики; 6) професійна готовність викладачів до ефективного застосування контролю у фізичному вихованні; 7) мінімальний рівень нормативних вимог за кожним критерієм у поєднанні з оптимальними нормативними вимогами до значень інтегральної оцінки; 8) облік як один з критеріїв атестації індивідуальних темпів розвитку фізичних якостей; 9) єдність контролю викладача і самоконтролю студентів; 10) створення атмосфери гласності результатів контролю; 11) мінімальна затримка зворотної інформації про хід та результативність фізичного виховання; 12) простота й оперативність застосування методів контролю; 13) єдність оперативного, поточного, проміжного і підсумкового видів контролю.

Деякими ученими досліджувалися результати використання рейтингового контролю професійно-прикладної фізичної підготовленості студентів, який складався зі ставлення їх до обов'язкових занять з фізичного виховання, своєчасності складання залікових нормативів, участі в спортивно-масових заходах, спортивних досягнень [9].

Розроблена Т. Р. Соломахіною модульно-рейтингова система оцінювання включає п'ять модулів: 1) відвідування навчальних занять; 2) теоретичні знання; 3) фізична підготовленість; 4) участь у спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходах; 5) підготовка контрольної роботи або реферату. За кожним модулем для рейтингової оцінки окремо нараховуються бали за: відвідування навчальних занять, теоретичні знання, фізичну підготовленість – як основні, а як додаткові – нараховуються бали за участь у спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходах, підготовку контрольних робіт, рефератів. Реалізація модульно-рейтингової системи оцінювання в освітньому процесі з фізичного виховання у ВНЗ, за даними автора, сприяє підвищенню його ефективності, що виражається в підвищенні у студентів мотивації до занять, достовірному поліпшенні їх фізичної підготовленості [12].

Зміст рейтингу, з точки зору А. Ю. Герасимова [4], складається з показників фізичної підготовленості, рухових умінь і навичок, теоретичних знань, навичок організації фізкультурно-оздоровчої діяльності, а також динаміки зазначених показників порівняно з вихідними або попередніми проміжними значеннями.

Як зазначають В. В. Баранов, М. І. Кабишева [1], окрім виставлення оцінки за уніфікованою системою балів за кожен виконаний модуль вираховується загальна сума, яка визначає місце сту-

дента в груповому рейтингу, в який включаються і додаткові бали: за участь у конференціях, наявність наукових публікацій, професійні досягнення під час роботи студента за фахом. Після вивчення модуля передбачається атестація у формі контрольної роботи, тесту, доповіді.

Модульно-рейтингова система оцінювання має компенсуючий характер, оскільки в балах оцінюються не тільки знання і навички студентів, а й їхні творчі можливості: активність, неординарність вирішення поставлених завдань, уміння організувати групу для їх вирішення тощо. В структуру модуля з фізичної культури включають: методичні і практичні знання, участь у змаганнях, відвідування практичних занять та лекцій. Така організація вивчення дисципліни «Фізичне виховання» буде спрямована, перш за все, на професійно-особистісний розвиток студента за рахунок розробки навчально-методичного забезпечення навчального процесу, систематизації та інтеграції предметних і ключових професійних компетенцій у змісті дисципліни, розширення міждисциплінарних зв'язків, впровадження в освітній процес інноваційних оціночних засобів для поточного контролю успішності, проміжної і підсумкової атестації студентів.

Організація навчального процесу з використанням бально-рейтингової системи оцінювання дає студенту змогу чітко розуміти систему формування оцінок з дисципліни; усвідомлювати необхідність систематичної роботи із засвоєння матеріалу на основі знання своєї поточної оцінки з кожної дисципліни та її зміни залежно від якості засвоєння матеріалу і дотримання встановлених термінів виконання завдань; своєчасно оцінювати стан своєї роботи з вивчення дисципліни, виконання всіх видів навчальних занять до початку екзаменаційної сесії; отримувати навички самостійного планування своєї навчальної діяльності.

Рейтинг-лист для студентів основного відділення з предмета «Фізичне виховання» може містити різні розділи, в яких відображені обов'язкові і варіативні компоненти. Умовою виконання навчального розділу є відвідування 90 % занять або підготовка й участь у змаганнях, які враховуються як відвідування практичних занять тільки за успішного складання тестів спортивно-технічної підготовки, згідно з тематичним планом за поточний семестр [6].

Для студентів спеціального і спортивного навчальних відділень рейтинг-листи будуються за таким самим принципом, виходячи з особливостей навчальної програми. Так, в контрольному розділі для спеціального навчального відділення приділено більше уваги методичним і теоретичним аспектам, а для спортивного – динаміці спортивно-технічної підготовленості. Обов'язковими компонентами стимулюючого розділу для цих відділень є ведення щоденника контролю самопочуття і щоденника тренувань. Основною вимогою для всіх навчальних відділень є спрямованість навчального процесу на оволодіння теоретичними і методичними знаннями програми з фізичного виховання [6].

Порівняльний аналіз складових систем рейтингової оцінки навчальної діяльності студентів представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз складових рейтингової оцінки навчальної діяльності

Критерії	Автор								
	В. А. Бурцев	Ю. В. Луконін	В. І. Кожанов	В. М. Наскалов	Т. Р. Соломахіна	А. Ю. Герасимов	В. В. Баранов	В. Ю. Єфимов-Комаров	О. Г. Поливаєв, І. М. Григорович
Теоретичні знання	+	+			+	+		+	
Методичні знання, вміння і навички організації самостійних занять фізичним вправами	+	+					+	+	
Рівень розвитку фізичних якостей	+					+			
Рівень володіння технікою і тактикою виконання змагальних вправ	+								
Участь у змаганнях і фізкультурно-спортивних заходах	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Оцінка фізичної, спортивно-технічної і професійно-прикладної фізичної підготовленості		+	+		+	+			
Відвідування занять		+	+	+	+		+	+	
Самостійна робота (доповіді, реферати)			+		+		+		
Своєчасність складання нормативів				+				+	
Спортивні досягнення				+					
Оцінка динаміки результатів фізичної підготовленості						+		+	+
Відвідування секцій									+
Участь у конференціях, наукові публікації, професійні досягнення							+		

Варто зазначити, що, на думку О. Г. Поливаєва, І. М. Григоровича [11], включення до рейтингу таких видів діяльності, як написання рефератів, доповідей тощо є недоцільним, адже вони не мають жодного відношення до удосконалення фізичної підготовленості студентської молоді, а ефективність рейтингової системи контролю можна оцінити за динамікою в рівні розвитку фізичних якостей, а також за ступенем включення студентів до такої самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності, як участь у змаганнях, відвідування секцій, самостійні заняття фізичними вправами.

Висновки. Аналіз існуючих бально-рейтингових систем оцінки навчальної діяльності студентів з фізичного виховання свідчить про те, що авторами виділено різноманітні критерії оцінювання навчальної діяльності студентів. Слід зазначити, що всі вони впевнені в тому, що реалізація бально-рейтингової системи оцінювання в освітньому процесі з фізичного виховання у ВНЗ сприяє його ефективності, основою якої є підвищення у студентів рівня мотивації до занять фізичними вправами, достовірному поліпшенні їхньої фізичної підготовленості. На нашу думку, рейтинг з дисципліни «Фізичне виховання» повинен, передовсім, включати ті види діяльності, які безпосередньо пов'язані із руховою активністю студентів, а не відображати їхню теоретичну підготовленість.

Перспективи подальших досліджень полягають у перспективному аналізі підходів до впровадження та використання рейтингової системи оцінювання навчальної діяльності студентської молоді з фізичного виховання.

Література

1. *Баранов В. В.* Опыт использования балльно-рейтинговой системы организации учебного процесса (на материале физической культуры) [Электронный ресурс] / В. В. Баранов, М. И. Кабышева // Использование балльно-рейтинговой системы в высшем образовании. – 2014. – С. 28–18. – Режим доступа: elib.osu.ru/bitstream/123456789/202/1/2818-2827.pdf.

2. *Бондаренко И. Г.* Определение уровня физической подготовленности студентов: двигательные тесты и метод индексов / И. Г. Бондаренко // Физ. воспитание студентов. – 2011. – № 2. – С. 10–14.

3. *Бурцев В. А.* Педагогические условия эффективного применения системы рейтингового контроля в управлении спортивно ориентированным физическим воспитанием студентов в процессе формирования спортивной культуры личности / В. А. Бурцев, Е. В. Бурцева, Е. Н. Симзяева // Современ. пробл. науки и образования. – 2015. – № 2. – 170–180.

4. *Герасимов А. Ю.* Физическое воспитание в техническом вузе с позиции формирования познавательной активности студентов / А. Ю. Герасимов // Совершенствование учебного и тренировочного процессов в системе образования: сб. науч. тр. – Ульяновск: УлГТУ, 2011. – С. 42–46.

5. *Драндров Г. Л.* Характеристика интереса студентов к физической культуре / Г. Л. Драндров, В. А. Бурцев, А. З. Шамгуллин // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 3, ч. 2. – С. 383–387.

6. *Ефимов-Комаров В. Ю.* Организация учебного процесса по физической культуре с использованием балльно-рейтинговой системы оценки знаний / В. Ю. Ефимов-Комаров, Л. Б. Ефимова-Комарова, В. В. Рябчук // Тр. Санкт-Петербург. гос. ун-та культуры и искусств. – 2013. – Т. 200. – С. 468–474.

7. *Кожанов В. И.* Применение системы рейтингового контроля в управлении физическим воспитанием студентов / В. И. Кожанов // Сибир. педагог. журн. – 2009. – № 13. – С. 444–448.

8. *Луконин Ю. В.* Модульно-рейтинговая система оценки качества учебной деятельности студентов по дисциплине «Физическая культура» / Ю. В. Луконин, Е. И. Шеенко, В. А. Ерке // Современные технологии обеспечения качества образования: мат. Всерос. научно-практ. конф. – Барнаул: АлтГТУ, 2006. – С. 213–217.

9. *Наскалов В. М.* Особенности организации рейтингового контроля в процессе ППФП студентов вузов / В. М. Наскалов // Теория и практика физ. культуры. – 2002. – №10. – С. 55–59.

10. *Осипов А. Ю.* Спортивный рейтинг как фактор увеличения числа студентов, активно занимающихся спортом / А. Ю. Осипов, Е. М. Дворкина, Д. А. Шубин // Человек. Спорт. Медицина. – 2014. – № 1, Т. 14. – С. 108–111.

11. *Поливаев А. Г.* Из опыта применения рейтингового контроля в физическом воспитании студентов в педагогическом вузе / А. Г. Поливаев, И. Н. Григорович // Сибир. педагог. журн. – 2006. – № 2. – С. 118–123.

12. *Соломахина Т. Р.* Модульно-рейтинговая система оценивания и ее влияние на качество образовательного процесса по физической культуре студентов [Электронный ресурс] / Т. Р. Соломахина // Электрон. науч. журн. Курск. гос. ун-та. – 2016. – № 1 (37). – Режим доступа:http://cyberleninka.ru/article/n/modulno-reytingovaya-sistema-otsenivaniya-i-eyo-vliyanie-na-kachestvo-obrazovatelnogo-protsessa-po-fizicheskoy-kulture-studentov

13. *Трофимов И. С.* Мониторинг физического развития и физической подготовленности студенток гуманитарного вуза / И. С. Трофимов, Л. В. Трофимова // Электрон. науч. журн. – 2016. – № 103. – С. 335–342.

14. *Федчук В. В.* Сравнительный анализ динамики уровня физиеской подготовленности студентов в течение семестра / В. В. Федчук, А. И. Алифиров // Инновационая наука. – 2016. – № 32 (15).

Literature

1. *Baranov V. V.* Experience of using point-rating system for educational process organization (as exemplified in physical culture) [Electronic resource] / V. V. Baranov, M. I. Kabysheva // Point-rating system usage in the higher education. – 2014. – P. 2818. – Access mode: elib.osu.ru/bitstream/123456789/202/1/2818-2827.pdf.

2. *Bondarenko I.* G. Determining students' physical fitness level: motor tests and index method / I. G. Bondarenko // Fizicheskoye vospitaniye studentov. – 2011. – N 2. – P. 10–14.

3. *Burtsev V. A.* Pedagogical conditions for efficient usage of rating control system in managing sports oriented physical education of students in the process of formation of personality sports culture / V. A. Burtsev, E. V. Burtseva, E. N. Simzyayeva // Sovremennyye problem nauki i obrazovaniya. – 2015. – N. 2. – 170–180.

4. *Gerasimov A. Y.* Physical education in technical institution from the angle of student cognitive activity formation / A. Y. Gerasimov // Educational and training process improvement in the system of education: sbornik nauchnykh trudov. – Ulyanovsk: UlGTU, 2011. – P. 42–46.

5. *Drandrov G. L.* Characteristics of student interest in physical culture / G. L. Drandrov, V. A. Burtsev, A. Z. Shamgullin // Fundamentalnyye issledovaniya. – 2014. – N 3, Part 2. – P. 383–387.

6. *Yefimov-Komarov V. Y.* Organization of educational process in physical culture with point-rating system of knowledge estimation / V. Y. Yefimov-Komarov, L. B. Yefimova-Komarova, V. V. Ryabchuk // Trudy Sankt-Peterburgskogo universiteta kultury i iskusstv. – 2013. – Vol. 200. – P. 468–474.

7. *Kozhanov V. I.* Usage of rating system in managing student physical education / V. I. Kozhanov // Sibirskiy pedagogicheskiy zhurnal. – 2009. – N 13. – P. 444–448.

8. *Lukonin Y. V.* Module-rating system for estimating quality of student educational activity in «Physical culture» discipline / Y. V. Lukonin, E. I. Sheyenko, V. A. Epke // Modern technologies of education quality provision: materialy Vserosiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsiyi. – Barnaul: AltGTU, 2006. – P. 213–217.

9. *Naskalov V. M.* Peculiarities of rating control organization of students / V. M. Naskalov // Teoriya i praktika fizkultury. – 2002. – N 10. – P. 55–59.

10. *Osipov A. Y.* Sports rating as a factor of increase of the amount of students engaged in sport / A. Y. Osipov, E. M. Dvorkina, D. A. Shubin // Chelovek. Sport. Meditsina. – 2014. – N. 1, Vol. 14. – P. 108–111.

11. *Polivayev A. G.* From experience of rating control usage in physical education of pedagogical institution students / A. G. Polivayev, I. N. Grigorovich // Sibirskiy pedagogicheskiy zhurnal. – 2006. – N 2. – P. 118–123.

12. *Solomakhina T. R.* Module-rating evaluation system and its impact on quality of student educational process in physical culture [Electronic resource] / T. R. Solomakhina. – Access mode:http://cyberleninka.ru/article/n/modulno-reytingovaya-sistema-otsenivaniya-i-eyo-vliyanie-na-kachestvo-obrazovatelnogo-protsessa-po-fizicheskoy-kulture-studentov

13. *Trofimov I. S.* Monitoring physical development and fitness of female students of humanitarian institution / I. S. Trofimov, L. V. Trofimova // Electronic scientific journal. – 2016. – N 10–3. – P. 335–342.

14. *Fedchuk V. V.* Comparative analysis of student physical fitness level dynamics during semester / V. V. Fedchuk, A. I. Alifirov // Innovatsionnaya nauka. – 2016. – N 3–2 (15).

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ Надійшла 03.04.2017